vaizdu. Diržo galai papuošti žalvarinėmis štampuotomis 10 cm ilgio ir 2,8 cm pločio keturkampėmis plokštelėmis, kuriose įspausta po dvi moterų figūras. Kapas datuotas pagal to laikotarpio monetas. Tai antras toks puošnus XVII a. diržas, rastas Lietuvos senkapiuose (vienas buvo rastas Piliuonoje prie Kauno).

Tyrinėjant kapinyną, be minėtų kapų, rastas sidabrinių daiktų lobis, kurį sudaro vyta antkaklė ir kalavijo makščių apkalas. Bendras lobio svoris sudaro apie 1 kg.

Antkaklė vyta iš 3 vielų, kurių kiekvienos skersmuo 4,5 mm. Dviejose vietose lankelis plokščias — tai likusios vielų įtvirtinimo vietos vejant. Antkaklės galai sulydyti ir iškalti į apie 12 cm ilgio profiliuotas plokšteles. Plokštelių priekinės plokštumos pakraščiai ornamentuoti įmuštais trikampiukais, o vidurys — ratukais ir stilizuota saule. Antkaklė smarkiai deformuota, todėl jos skersmenį nustatyti labai sunku. Bendras jos ilgis kartu su plokštelėmis apie 166 cm. Tokia antkaklė Lietuvos teritorijoje rasta pirmą kartą. Taip pat pirmą kartą mūsų respublikoje rastas ir sidabrinis kalavijo makščių apkalas. Jo ilgis 19,5 cm, viršutinės dalies plotis 4,5 cm, apatinis galas smailėja. Abu apkalo galai papuošti ažūrinėmis ornamentuotomis movomis. Viršutinė mova baigiasi dviem paukščio galvutėmis, žiūrinčiomis į kairę pusę.

Daiktai datuotini XI a. pabaiga—XII a.

RUSEINIŲ SENKAPIO, KĖDAINIŲ RAJ., TYRINĖJIMAI 1968 IR 1969 METAIS

VYTAUTAS URBANAVIČIUS

Ruseinių senkapis yra Kėdainių rajone, 11 km į šiaurę nuo Josvainių miestelio, kairiajame Šušvės upelio krante. Iš šiaurės senkapis ribojasi su kaimo kapinaitėmis, kuriose dar tebestovi keletas kryžių. Ant pietinio kapinyno krašto, skiriantis kaimui į vienkiemius, pastatyta J. Jakaičio sodyba. Statant klojimą, buvę aptikta arklių kaulų ir įvairių metalinių dirbinių.

Pirmą kartą Ruseinių senkapį kasinėjo Kauno Vytauto Didžiojo kultūros muziejus 1939 m. Tada buvo ištirta 27 sudegintų ir 7 nesudegintų žmonių kapai bei

19 žirgų kapų. Tų tyrinėjimų medžiaga paskelbta nebuvo, o įvairūs autoriai, naudodamiesi ja, skirtingai senkapį datavo.

1968 m. Lietuvos TSR MA Istorijos institutas toliau tyrinėjo Ruseinių senkapį. Buvo ištirta 21 nesudegintų ir 43 sudegintų žmonių kapai bei 47 žirgų kapai [1]. Dar 38 nesudegintų žmonių kapai buvo ištirti 1969 m.

Pagal laidojimo būdą ir rastuosius daiktus nesudegintų žmonių kapus galima suskirstyti į 2 chronologiniu atžvilgiu skirtingas grupes: XIV a. pabaigos—XV a. kapai bei XVI—XVII amžių ir vėlesni kapai.

Kaip teigia rašytiniai šaltiniai, iki krikščionybės įvedimo, t. y. iki XIV a. pabaigos, Lietuvoje mirusieji buvo deginami. Įvedus krikščionybę, šis paprotys buvo uždraustas ir palaipsniui pradėjo nykti. Dalį Ruseinių senkapyje ištirtų nesudegintų žmonių kapų galima datuoti kaip tik pradiniu krikščionybės laikotarpiu. Mirusieji juose palaidoti dar be karstų; tatai rodo jų padėtis duobėse. Pavyzdžiui, moters kape Nr. 8 mirusioji buvusi palaidota aukštielninka plačiai į šonus atmestomis rankomis. Kapuose Nr. 11, 12, 16 mirusieji palaidoti ant šono. Šie kapai nuo vėlesniųjų skiriasi ir palaidojimo kryptimi — dalis mirusiųjų laidoti galvomis šiaurės ir šiaurės-vakarų kryptimi, tuo tarpu vėlesnieji guldyti galvomis į vakarus. Duobės — ne giliau kaip 80 cm nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Kapuose gana daug įkapių. Šio laikotarpio vyrų kapuose rasta pentinių plačiaašmenių kirvių, masyvių ietigalių ir t. t. Moterų kapuose vyrauja papuošalai — apskritos plokščios ir pasaginės segės, žvangučiai ir kt. Keliuose moterų kapuose rasti verpstukai. Peilių, žiedų, paukščių kaulų rasta ir vyrų, ir moterų kapuose. Daugumą peilių geležiniai, medinėmis kriaunomis, kurios pritvirtintos kniedėmis. Žiedai žalvariniai, vyrauja juostiniai ir paplatintomis priekinėmis dalimis; pastarieji dažniausiai užkeistais galais. Kape Nr. 7 rasta XIV a. pabaigos moneta; didesnis monetų skaičius aptiktas XVI ir XVII amžių kapuose.

---

[1] **В. Урбанавичюс,** Русейняйский могильник.— Археологические открытия 1968 года, Москва, 1969 р. 361—362.

Nuo XVI a. mirusieji laidoti lentiniuose karstuose, dažniausiai sukaltuose geležinėmis vinimis. Šio laikotarpio kapų duobių gilumas jau siekia 2 m.

Sudegintų žmonių kapams kastos ovalinės duobės, kurių didumą nustatyti sunku, nes senkapio teritorija buvusi arta ir viršutiniosios duobių dalys apardytos. Daugelio greta buvusių kapų duobių viršutinių dalių degėsiai tarpusavy sumaišyti plūgu, todėl kasinėjimų metu rastos 100×220 cm didumo dėmės. Kiek giliau išryškėdavo tikrieji duobių kontūrai, kurių skersmuo siekė 50 cm. Sveiki išliko tik giliau įkasti sudegintų žmonių kapai. Juose rasta sudegusių žmonių kaulų ir anglies gabalėlių, pelenų ir sudegintų daiktų liekanų. Visas šis turinys duobėje sudaro iki 40 cm storio sluoksnį. Sudegusių žmonių kapuose rastieji daiktai yra identiški XIV—XV amžių nesudegintų žmonių kapuose rastiesiems daiktams; tai rodo, kad abejų kapai chronologiniu požiūriu yra panašūs. Dalis nesudegintų žmonių kapų (Nr. 1,7, 10, 12) rasta suardyti arba apardyti, kasant duobes sudegintiems mirusiems. Tai rodo, kad pastarieji kapai yra vėlesni ir turėtų būti datuojami XV a.

Žirgų kapuose rasta iki 5 skeletų. Dažniausiai žirgai palaidoti kniūbsti galvomis vakarų kryptimi. Kolektyviniuose kapuose žirgų griaučiai gulėjo vieni ant kitų. Iš viso 66 kapuose rasti 103 žirgų griaučiai.

Beveik visi žirgai palaidoti su kamanomis. Daugelis kamanų puoštos ornamentuotomis žalvarinėmis plokštelėmis arba rozetėmis. Prie visų kamanų rasti žąslai. Senkapyje rasta žąslų, papuoštų kauliniais ornamentuotais skersiniais. Kapuose Nr. 33, 36 ir kt. buvo palaidoti žirgai, kurių galvos gausiai papuoštos žvangučiais. Kape Nr. 53 rastos balno liekanos — kilpos ir 4 ovalinės geležinės ir 3 žalvarinės diržų sagtys; šiame kape virš žirgo griaučių taip pat rasta geležinė trišakio rimbo rankena.

Žirgų kapuose Nr. 21 ir 22 tiesiog ant kaulų rasti sudegintų žmonių palaikai. Tai patvirtina kai kurių autorių nuomonę, kad nesudeginti žirgai yra sudegintų žmonių nuosavybė. Tik vienu atveju žirgai su šeimininku palaidoti kartu, o kiti — atskirai. Tuo būdu, žirgų kapai, kaip ir sudegintų žmonių kapai, turėtų būti datuojami XIV a. pabaiga—XV a.

Ruseinių senkapį praktiškai galima laikyti ištirtu. Neištirta liko tik ta jo dalis, ant kurios yra kaimo kapinaitės.

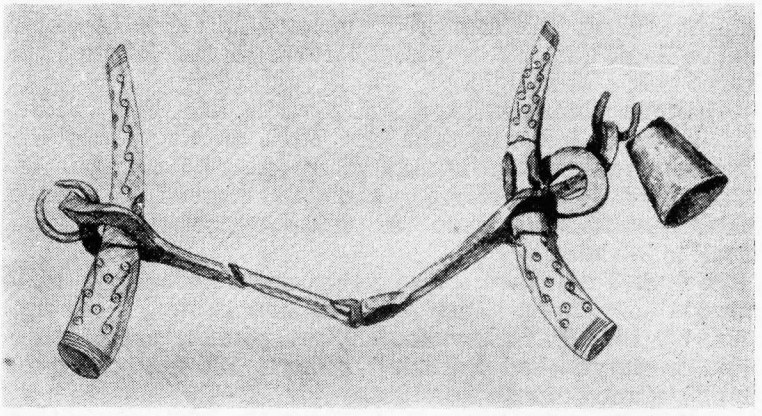

5 pav. Žąslai su kauliniais skersiniais ir prikabintu geležiniu varpeliu (Ruseiniai, Kėdainių raj., žirgo kapas Nr. 28 c).

GINTALIŠKĖS KAPINYNO, PLUNGĖS RAJ., TYRINĖJIMAI 1968—1969 METAIS

VITAS VALATKA

Plungės raj., Platelių apyl., Gintališkės kaime, Salanto upelio dešiniajame krante, stūkso piliakalnis, o 450 m nuo jo į pietus prie to paties upelio kranto yra kapinynas, kurio teritorija nuo senų laikų ariama.

1940 m. kapinyno dalį, esančią pačioje upelio pakrantėje, tyrinėjo buvusio Kultūros muziejaus darbuotojai. Tada buvo atkasta 21 nedeginto ir 12 sudegintų mirusiųjų kapai. Tyrinėjimų duomenis ir muziejuose esančius šio kapinyno pavienius radinius apibendrino Lietuvos TSR MA Istorijos instituto moksl. bendradarbė L. Nakaitė [1].

1967 m. kolūkis kapinyno teritorijoje atidengė žvyro karjerą ir pradėjo ardyti kapus. Nors žvyro vežimas

[1] Rankraštis yra Lietuvos TSR MA Istorijos institute.